

22.6.2006

Dnro 2246/4/04

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Iisa Suhonen

SAIRAALASTA PALAUTETUN LÄHETTEEN KÄSITTELY TERVEYSKESKUKSESSA JA POTILASINFORMAATIO SEKÄ SYÖPÖPOTILAAN JATKOHOIDON JÄRJESTÄMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli 27.8.2004 saapuneessa kirjeessään - - - terveysaseman ja A:n sairaalan lääkäreiden menettelyä vaimonsa hoidossa. Hänen mielestään terveyskeskuslääkäri ei huolehtinut hänen vaimonsa tutkimuksista siinä vaiheessa kun lähete A:n sairaalasta palautettiin terveyskeskukseen tutkimusten tekemistä varten. Hänen vaimonsa ei tiennyt lähetteen palautumisesta ja avohoidossa tehtävistä tutkimuksista. Lisätutkimukset tehtiin vasta hänen pyynnöstään myöhemmin. Kantelijan mielestä A:n sairaalan lääkäri kotiutti hänen vaimonsa huonokuntoisena. Lääkärin mukaan potilaan hoitamiseksi ei ollut mitään tehtävissä. Tästä huolimatta A:n sairaalan ylilääkäri kirjoitti hänen yhteydenottonsa perusteella hänen vaimolleen lähetteen B:n sairaalaan, jossa muun muassa tehtiin sappiteiden kanylointi ja poistettiin vatsaontelosta suuri määrä nestettä. Kantelijan vaimo menehtyi maksasyöpään 4.4.2004.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumat

Selvityksestä ilmenee, että kantelijan vaimolla todettiin vuonna 1993 maksakirroosi. Tammikuussa 2003 hänellä todettiin terveyskeskuksessa suoritettussa rutiiniverikokeessa maksa-arvojen kohoamista. - - - terveysaseman terveyskeskuslääkäri kirjoitti hänestä 16.1.2003 lähetteen A:n sairaalaan ehdottaen tarkempia tutkimuksia. A:n sairaalan sisätautien osastonlääkäri palautti lähetteen terveyskeskukseen 22.1.2003 päivätyllä, lähettäneelle lääkärielle osoitetulla kirjeellä ja suositteli avohoidossa tehtäviä tutkimuksia.

Selvityksen mukaan A:n sairaalan palaute ei käynyt missään vaiheessa lähettäneellä lääkäriellä. Jatkotutkimukset käynnistyivät vasta sen jälkeen kun kantelijan vaimo otti 7.3.2003 itse yhteyttä terveysasemalle kaksi viikkoa jatkuneen voimakkaan kutinan vuoksi. Kun jatkotutkimuksissa todettiin maksan

oikeassa lohkossa kasvaimeksi sopiva muutos, terveyskeskuslääkäri kirjoitti kantelijan vaimosta 25.3.2003 uuden lähetteen A:n sairaalaan.

Kantelijan vaimo pääsi A:n sairaalaan tutkimuksiin 17.4.2003 ja tutkimuksissa varmistui diagnoosiksi maksasyöpä. Hänet otettiin sisälle sairaalaan 9.5.2003. Kirurgian puolella hänelle suunniteltiin asetettavaksi laajentuneisiin maksansisäisiin sappiteihin laskuputki (dreeni), mutta toimenpiteestä luovuttiin kirurgian osastonlääkärin päätöksellä. Kantelijan vaimo kotiutettiin 14.5.2003 ja hän sai ohjeeksi ottaa tarvittaessa yhteyttä A:n sairaalan kipupoliklinikkaan. Kotiuttamista seuraavana päivänä kantelija otti yhteyttä A:n sairaalan osastonylilääkäriin, joka laati keskustelun jälkeen kantelijan vaimosta lähetteen B:n sairaalaan.

B:n sairaalassa kantelijan vaimolle tehtiin 22.5.2003 sappiteiden kanylointi. Verenvuodon aiheuttaman anemian korjaamiseksi hän sai punasoluja. Kasvaimen todettiin levinneen laajalle alueelle maksaan, minkä vuoksi sille ei katsottu olevan parantavaa hoitoa. Hän kotiutui 28.5.2003 ja kontrollikäynnillä 25.6.2003 hän kertoi voineensa hyvin. Heinäkuussa hänellä oli ylävatsavaivoja, jotka helpottivat sen jälkeen kun hänen vatsaontelostaan poistettiin nestettä punktoimalla.

3.2

Lähetteen käsittely A:n sairaalassa

Oikeusohjeet

Sekä kansanterveyslaissa (66/1972, 27 §) että erikoissairaanhoitolaissa (1062/1989, 10 §) korostetaan toimivan työnjaon merkitystä perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välillä. Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon tulee muodostaa toiminnallinen kokonaisuus. Potilaan ottaminen sairaalaan sairaanhoitoa varten edellyttää pääsääntöisesti lääkärin tutkimukseen perustuvaa lähetettä (erikoissairaanhoitolain 31 §). Järjestelyn tarkoitus on sairaanhoidon porrastaminen tarkoituksenmukaisesti erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon välillä. Potilasta tulee kulloinkin hoitaa hänen sairautensa laatu sekä hänen tutkimuksensa, hoitonsa ja lääkinnällisen kuntoutuksensa tarve huomioon ottaen tarkoituksenmukaisimmassa paikassa.

Erikoissairaanhoitolain 33 §:n mukaan potilaan sairaanhoidon aloittamisesta ja lopettamisesta päättää johtavan lääkärin antamien yleisten ohjeiden mukaan ylilääkäri tai hänen antamiensa ohjeiden mukaan muu sairaanhoitopiirin kuntayhtymän lääkäri.

Kannanotto

A:n sairaalan sisätautien osastonlääkäri on todennut terveyskeskuslääkärille antamassaan palautteessa, että tavallisesti maksaentsyymien nousun syyt tulee selvittää avohoidossa. Vasta näiden selvitysten jälkeen tai jos

maksaentsyymeissä ilmenisi suurempaa nousua, osastonlääkäri on suositellut uutta lähetettä A:n sairaalaan.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen gastroenterologian alan pysyvän asiantuntijan mukaan lähetteen palauttaminen lisätutkimuksien tekemiseksi avohoidossa on ollut perusteltua.

Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella katson, että tältä osin asiassa ei ole ilmennyt aihetta epäillä lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä.

3.3

Potilaan informoiminen lähetteen palauttamisesta

Selvityksestä ei ilmene, että A:n sairaala tai terveyskeskus olisivat informoineet kantelijan vaimoa lähetteen palauttamisesta ja jatkotutkimusten tarpeellisuudesta.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen mukaan terveyskeskuslääkärillä ei ole ollut syytä olettaa, ettei kantelijan vaimo olisi päässyt jatkotutkimuksiin A:n sairaalaan, koska terveyskeskukseen ei yleensä tule välittömästi tietoa potilaan ottamisesta sairaalatutkimuksiin. Kantelijan vaimon otettua itse yhteyttä terveyskeskuslääkäriin maaliskuussa 2003, tämä on saanut tietää tilanteesta ja järjestänyt jatkotutkimukset. Oikeusturvakeskuksen mukaan terveyskeskuslääkäri ei ole menetellyt kantelijan vaimon lähetteen ja jatkotutkimuksien suhteen epäasianmukaisesti.

Sen sijaan Terveydenhuollon oikeusturvakeskus on katsonut kyseessä olleen ilmeinen tiedonkulun katkos eri hoitotahojen kesken. Tiedonkulun varmistamiseksi tulisi sen mukaan olla sekä sairaalassa että terveyskeskuksessa käytössä sellaisia toimintatapoja, jotka estävät tällaisen katkoksen esiintymisen. Oikeusturvakeskuksen mukaan tilanteessa, jossa potilaasta sairaalaan tehty lähete palautetaan hoito-ohjeineen terveyskeskukseen, olisi viisasta informoida myös potilasta, vaikkei asiasta olekaan velvoittavia säännöksiä.

Jatkotutkimusten viivästyminen olisi käsitykseni mukaan ollut mahdollista estää, mikäli A:n sairaalasta olisi informoitu myös potilasta lähetteen palauttamisesta ja hoito-ohjeista. Mielestäni hyvään hoitoon kuuluu potilaan informoiminen myös tällaisessa tilanteessa, vaikka lakiin ei olekaan sisällytetty tästä nimenomaista säännöstä. Saamani tiedon mukaan näin sairaalassa myös nykyisin toimitaan. Sairaalalla on kuitenkin nähdäkseni ollut perusteltu syy luottaa siihen, että terveyskeskuslääkäri saa palautettuun lähetteeseen liitetyt hoito-ohjeet tiedoksi ja ottaa potilaaseen yhteyttä jatkotutkimuksia varten.

Edellä lausuttuun viitaten en ole voinut todeta, että kantelijan vaimon informoimisessa lähetteen palauttamisesta ja jatkotutkimuksista olisi toimittu terveyskeskuksessa tai A:n sairaalassa lainvastaisesti. Katson kuitenkin, että hyvään hoitoon kuuluu, että sairaalasta informoidaan potilasta lähetteen

palauttamisesta. A:n sairaalasta puhelimitse saadun tiedon mukaan enemmistö A:n sairaalaan tulevista läheteistä on nykyisin sähköisessä muodossa. Jos sairaalan lääkäri palauttaa lähetteen, lähtee siitä tieto myös potilaalle kirjeitse.

3.4

Lähetteen käsittely terveyskeskuksessa

- - - sosiaali- ja terveystoimesta annettujen selvitysten mukaan tavanomaisen menettelyn mukaan lääkäri merkitsee lukemaansa palautettuun läheteeseen nimikirjaimensa. Kantelijan vaimon läheteestä puuttuu tällainen merkintä ja lääkärin selvityksen mukaan hän ei ole nähnyt lähetettä. - - - sosiaali- ja terveystoimesta annetussa selityksessä todetaan, että lähetteen palautumisen huomaamatta jääminen terveyskeskuksessa on voinut johtua joko siitä, että lähete on vastoin ohjeistusta jäänyt lääkäriltä kuittaamatta tai siitä, että lähete on pantu suoraan arkistoon ilman, että sitä olisi käytetty lääkärillä.

Jälkikäteen ei ole ilmeisestikään enää mahdollista saada selville sitä, miksi terveyskeskuksessa ei ole huomioitu palautunutta lähetettä ja sen yhteydessä annettuja hoito-ohjeita.

Palautuneen lähetteen huomioimisessa on sen sijaan tapahtunut terveyskeskuksessa selkeä laiminlyönti. Jälkikäteen ei ole enää mahdollista selvittää, kenen toimesta ja missä vaiheessa laiminlyönti on tapahtunut. Terveystoiminnan oikeusturvakeskuksen mukaan kantelijan vaimon hoito viivästyi tiedonkulun katkoksen vuoksi kaksi ja puoli kuukautta. Oikeusturvakeskuksen asiantuntijalääkäriin mukaan viivästymisellä ei ollut merkitystä kantelijan vaimon sairauden hoitoon tai ennusteeseen, mutta hän olisi saanut oireisiinsa lievitystä aikaisemmin.

Sosiaali- ja terveystoimen mukaan ohjeistusta on entisestään tarkennettu siten, että papereita ei arkistoida ennen kuin lääkäri on ne nähnyt ja "kuitannut". Ellei lähettävä lääkäri ole paikalla, hoitohenkilökunta varmistaa, että joku muu lääkäri näkee palautteen. Ohjeistus koskee paperisia lähetteitä ja palautteita. - - - kaupungin ja - - - sairaanhoitopiirin välillä on siirrytty yhä enemmän sähköiseen tiedonvälitykseen ja selityksen mukaan nykyjärjestelmässä potilas saa paremman tiedon lähetteen tilasta, eikä tämän tyyppisiä tilanteita pääse syntymään.

3.5

A:n sairaalassa annettu hoito ja potilaan kotiuttaminen

Oikeusohjeet

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, jälj. potilaslaki) 3 §:n 1 momentin mukaan jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla henkilöllä on oikeus ilman syrjintää hänen terveydentilansa edellyttämään terveyden- ja sairaanhoitoon niiden voimavarojen rajoissa, jotka kulloinkin ovat

terveydenhuollon käytettävissä. Säännöksen 2 momentin mukaan potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon.

Potilaslain 5 §:n mukaan potilaalle on annettava selvitys hänen terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä päätettäessä hänen hoitamisestaan.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen ja sen asiantuntijan lausunnot

Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen asiantuntijan mukaan kantelijan vaimon hoito A:n sairaalassa 17.4.–14.5.2003 välisenä aikana on ollut asianmukaista.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskus on omassa lausunnossaan todennut, että asiakirjoista ei ilmene, miksi kantelijan vaimolle ei asetettu sappiteihin kanyyliä jo A:n sairaalassa, vaikka sitä suunniteltiin ja ylävatsan ultraäänitutkimuksen tehneen lääkärin lausunnon mukaan sitä olisi ollut ainakin periaatteessa mahdollista yrittää.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskus ei ole pitänyt asianmukaisena, että parantumattomasti sairas potilas on kotiutettu ilman, että hänen jatkohoitonsa on järjestetty. Sen mukaan kantelijan vaimolle olisi tullut järjestää vähintään polikliininen vastaanottoaika hänen tilansa seuraamiseksi. Se ei ole pitänyt riittävänä pelkkää kehotusta hakeutua tarvittaessa kipupoliklinikalle, kun kyseessä on ollut potilas, jonka varmuudella tiedetään tarvitsevan hoitoa syövän aiheuttamien oireiden takia tulevaisuudessa. Oikeusturvakeskuksen mukaan kantelijan vaimoa hoitaneiden lääkäreiden olisi tullut oma-aloitteisesti selvittää häntä kotiutettaessa jatkohoidon mahdollisuudet muualla, mikäli hoitoa ei ole ollut mahdollista antaa A:n sairaalassa sekä järjestää muu hänen tarvitsemansa hoito. Oikeusturvakeskus ei ole pitänyt asianmukaisena sitä, että potilaan hoitoon pääsy riippuu hänen tai hänen omaistensa aktiivisuudesta. B:n sairaalassa annetulla hoidolla helpotettiin kantelijan vaimon oireita ja lisättiin huomattavasti hänen jäljellä olevan elämänsä laatua.

Kannanotto

Yhdyn Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen lausunnossa esitettyyn ja katson, että kantelijan vaimon saama hoito A:n sairaalan kirurgisessa yksikössä ei ole ollut asianmukaista siltä osin kuin kyse on ollut hänen jatkohoitomahdollisuuksiensa selvittämisestä ja hänen kotiuttamisestaan pelkän kipupoliklinikan varaan. Selvityksestä ilmenee, että kantelijan vaimon oireita on voitu helpottaa ja hänen elämänlaatuansa parantaa muillakin kuin kipupoliklinikan käytössä olevilla keinoilla. Hänelle ei ole myöskään selvitetty potilaslain edellyttämällä tavalla kaikkia niitä hoitovaihtoehtoja, jotka hänen kohdallaan olisivat tulleet kyseeseen.

Saatan edellä kohdassa 3.4 esittämäni käsityksen lähetteen huolimattomasta käsittelystä - - - kaupungin sosiaali- ja terveystoimen tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän sosiaali- ja terveystoimelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Saatan myös edellä kohdassa 3.5 esittämäni käsityksen potilaan hoidon ja hoitovaihtoehtoista informoinnin epäasianmukaisuudesta A:n sairaalan kirurgisen yksikön vastaavan lääkärin tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän vastaavalle lääkärille jäljennöksen tästä päätöksestäni.